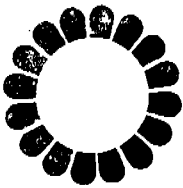

دکتر محمود - فاضل

مدارس قدیم مشهد

-۹-

مدرسه سلیمان خان

یکی از ابنیه اوائل حکومت قاجار مدرسه سلیمان خان است که مقابل مسجد شاه واقع است و در عهد آقامحمدخان قاجار متوفی ۱۲۱۱ هـ بنا گردید. بانی آن اعتضادالسلطنه - اعتضادالدوله - سلیمان خان قاجار از امرای معظم قاجار می باشد. تاریخ دقیق این مدرسه بخوبی در دست نیست ولی از نوشته لسان الملک سپهر چنین بر می آید که سلیمان خان به سال ۱۲۰۵ هـ باشهزار مرد به طالش رفته (۱) و نیز همو گوید: «در سنه ۱۲۰۶ هـ آقامحمدشاه همچنان که بر تخت تکیه داشت و با خاصان حضرت سخن می کرد، ناگهش مرض سکات عارض شده قطع سخن کرد. سلیمان خان قاجار که قرب مکان داشت تفرس مرض شهریار کرده ...» (۲)

۱- ناسخ التواریخ ، ج ۱ ، تاریخ قاجاریه ، ص ۳۱ .

۲- همان مدرک ، ص ۳۳ و ۳۴ .

علی اصغر شمیم گوید ، حدود سال ۱۲۱۲ هـ قتحملشاه سلیمان خان اعتضادالدوله را به حکومت آذربایجان ... منصوب نمود . (۱) ازین گفتارها چنین برمی آید که بین سالهای مزبور گویا این مدرسه ساخته شده ، و در سنه ۱۲۵۷ هـ وسیله امیر نصرالله خان قاجار فرزند امیرمحمد قاسم خان ، فرزند امیر سلیمان خان قاجار مرمت گردیده .

این مدرسه خالی از تزئینات هنری است و در راهرو آن لوح سنگی در دیوار نصب شده که بر آن چنین نگاشته اند :

نصر من الله وفتح قریب . قال رسول الله صلی الله علیه و اله انا مدینه العلم و علی بابها .

بسم الله الرحمن الرحیم چون عالیمدرسه سلطانیه از مبدعات عالیه خلد آشیان امیرالامراء العظام اعتضادالسلطنه (اعتضادالدوله) سلیمان خان قاجار تغمده الله الملك الجبارمی باشد و در عهد قویه سلطان شهید و خاقان مغفور ملك الملوك آقامحمدخان قاجار اتمام پذیرفت و در زمان حیات بانی معظم و بعد از فوت ایشان هم که قلم موقوفات ایشان در عهده کفایت خلف صالح ایشان علیین مآب رضوان ایاب امیرالامراء العظام محمد قاسم خان قاجار غفر لهما بود مدرسه مزبوره در کمال آبادانی و طلاب و فضلاء در آن به شغل تدریس و تحصیل مشغول بودند و بعد از فوت مرحوم از نوادهها و اولاد مرحوم کسی در فکر نظم و آبادی مدرسه بر نیامد و به طول زمان قریب به خرابی و مشرف به انهدام گردید تا در سنه هزار و دوویست و پنجاه و هفت سرکار رفعت اقتدار امیرالامراء العظام مقرب الخاقان نصرالله خان قاجار خلف صالح امیر مرحوم فیض کلی زیارت بقعه شریفه رضویه مشرف شدند عبورشان به مدرسه مزبوره افتاد در کمال خرابی دیدند به اقتضای همت اصلیه در مقام تعمیر بر آمده و در زمان دولت ابد مدت اعلیحضرت قدر قدرت ملك الملوك سلطان السلاطین ناصر الملة و الدین - السلطان بن السلطان بن السلطان و الخاقان بن الخاقان بن الخاقان ناصر -

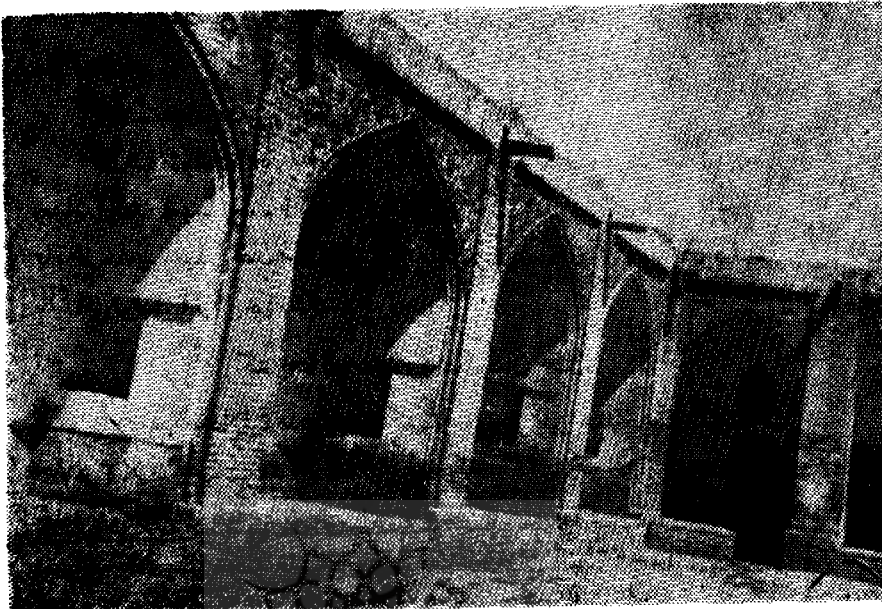
الدین شاه قاجار خلدالله ملکه و دولته دو دائق ازقریه حصارامیر ، من قراء وزیرامیر که بانی معظم وقف برمدرسه مزبوره نموده بود بحیطه تصرف در آورده زیرا که درین طبقه تولیت باایشان بود منافع چند ساله آنرا ذخیره نموده صرف مخارج تعمیر نمودند به لطف الهی بنهایت معمور و مسکون و مجمع طلاب علوم شرعیه گردیده . از موقوفات مدرسه است دو دائق ازقریه مزبور و هشت دائق از هشتاد دائق قنات خیابان باغطپه (باغ تپه) سلطانیه ترشز (کاشمر) ، و دو باب دکان کوچک و بزرگ متصل به مدرسه که منافع هر ساله آن ان شاء الله من بعد صرف تعمیر و طلاب مدرسه خواهد شد به تفصیلی که در وقف نامه می باشد بر کافه طلاب لازم است که بانی و تعمیر کننده و ساعی را و هوالجناب آخوند ملاحزمه به دعای خیر یاد و شاد فرمایند تاریخ اتمام تعمیر فی شهر ربیع الثانی حرره محمد علی ۱۲۸۲ هـ .

این مدرسه حدود سی سال در تحت تصدی آیه الله کفائی خراسانی بوده و بعد از فوت ایشان آقای سید زین العابدین سبزواری که از ائمه جماعت جامع گوهر شاد می باشند متصدی مدرسه نامبرده هستند .

این مدرسه گرچه ۲۲ حجره بیش ندارد لکن از همان آغاز مورد توجه فضلا و طلاب علوم دینی بوده ، نکته قابل ذکر آنکه روزی که مرحوم آخوند خراسانی تصمیم می گیرد که در سلك روحانیت در آید بدین مدرسه وارد شده و سالها در اولین حجره ای که در عکس دیده می شود (از چپ به راست) به درس و بحث اشتغال داشته ، و فرزند ایشان مرحوم حاج میرزا احمد کفائی خراسانی نیز در این مدرسه پایه رهبری هیأت مذهبی خراسان را استوار نمود و پس از سالها سکوت اولین مجلس عمومی عزاداری بر حضرت سیدالشهداء علیه السلام و نخستین هیئت سینه زنی خراسان به سعی معظم له درین مدرسه تشکیل شد .

اکنون به کلیاتی درباره این مدرسه توجه فرمائید :

- ۱- نام ، مدرسه سلیمان خان .
- ۲- واقف ، امیر سلیمان خان قاجار اعتضادالدوله .
- ۳- تاریخ بنا ، بین سالهای ۱۲۰۰- ۱۲۰۶ هـ .

نمای قسمتی از مدرسه سلیمان خان

- ۴- محل ، مقابل مسجد و حمام شاه ، غرباً بکوچه راسته حمام و مسجد شاه ، شرقاً و جنوباً به کوچه مرحوم سبزواری شمالاً به منزل شخصی.
- ۵- مساحت ، ۱۰۰۰ مترمربع .
- ۶- زیر بنا ، ۵۰۰ مترمربع .
- ۷- تعداد اطاقها ، ۲۲ حجره .
- ۸- تعداد طلاب ، ۴۰ نفر .
- ۹- رقیبات موقوفه ، دو دانگه از قریه حصارامیر ، هشت دانگه از هشتاد دانگه قنات ، دكاكین ملصق به مدرسه .
- ۱۰- میزان درآمد سالانه .
- ۱۱- نوع مصرف ، حقوق طلاب و خادم و تعمیر مدرسه .
- ۱۲- حقوق طلاب ماهانه ، ۲۵۰ ریال در ماه .

۱۳- مدرسین مدرسه : آقایان صالحی ، سید ابراهیم حجازی ، علم الهدی .

۱۴- مواد درسی ، فقه و اصول .

۱۵- متولیان مدرسه ، امیر سلیمان قاجار که واقف مدرسه نیز بوده بعد از ایشان امیر محمد قاسم خان قاجار . سپس امیر نصرالله خان قاجار و بالاخره امیر مصطفی خان مشیرالسلطنه ، اکنون هم آقای مهندس علیرضا امیر سلیمانی تولیت آنرا بعهده دارند .

کتابخانه مدرسه سلیمان خان

این مدرسه دارای مدرسی است که کتابخانه اش نیز همانجاست به مساحت حدود ۵×۳ متر مربع و کلاً ۴۲۸ مجلد کتاب دارد که از این میان ۱۵۳ جلد آن خطی و بقیه چاپی می باشد ، بیشتر کتابها به تاریخ ۱۲۷۲ ق وسیله نصرالله خان پسر محمد قاسم خان پسر سلیمان خان قاجار وقف این مدرسه گردیده . این کتابها در سه قفسه چوبی در دار قفل شده و گاه گاهی اگر طلبه ای کتاب بخواهد وسیله خادم مدرسه ، قفسه ای باز می شود و کتابی در اختیار مراجعه کننده گذاشته می شود .

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

رتال جامع علوم انسانی

